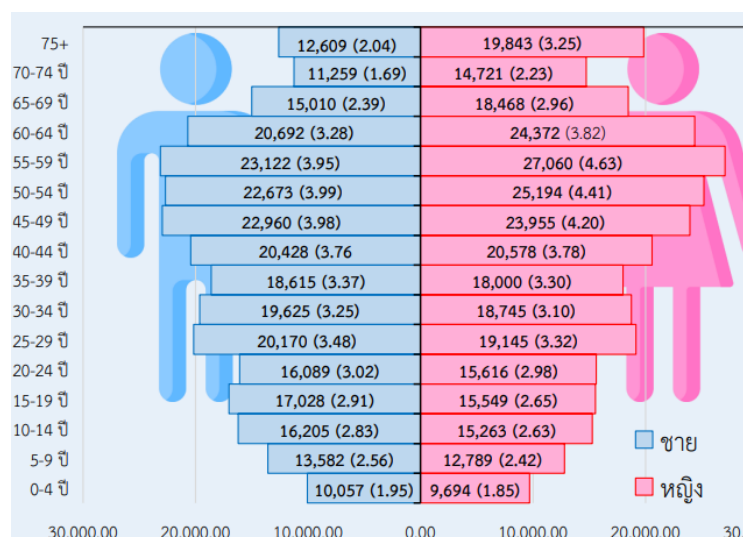

การประเมินตาม CIPP MODEL จังหวัดสุโขทัย เขตสุขภาพที่ 2

I. CONTEXT EVALUATION (การประเมินบริบท)

จังหวัดสุโขทัยเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยในเขตสุขภาพที่2 ประกอบด้วย 9 โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาลศรีสวรรค์สุโขทัย (M1) โรงพยาบาลสวรรคโลก (M2) โรงพยาบาลสุโขทัย (S) โรงพยาบาลทุ่งเสลี่ยม โรงพยาบาลบ้านด่านลานหอย โรงพยาบาลคีรีมาศ โรงพยาบาลศรีนคร โรงพยาบาลกงไกรลาศ (F2) โรงพยาบาลศรีสัชชาลัย(F1) จากข้อมูลด้านประชากรของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย พ.ศ. 2567 พบว่าจังหวัดสุโขทัยเป็นจังหวัดที่เป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์(Complete aged society) คิดเป็นร้อยละ 27.26

แผนภูมิที่ 1 แสดงสัดส่วนประชากรแยกเพศและช่วงอายุในจังหวัดสุโขทัย(สสจ. สุโขทัย 2567)

ประเด็นปัญหาสุขภาพปีงบประมาณ 2567 จากการสำรวจข้อมูลประชากรในคลังข้อมูลสุขภาพ การแพทย์ มีโรคที่พบมากที่สุด ได้แก่ โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (ความดันโลหิตสูง เบาหวาน) โรคหลอดเลือดสมอง (Stroke) และปัญหาการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุจราจรบนท้องถนน(RTI) โดยสาเหตุการเสียชีวิตส่วนใหญ่มาจากโรคเสื่อมอื่นๆของระบบประสาท ไข้วัดใหญ่และปอดบวม โรคหลอดเลือดสมอง

ประเด็นหลัก จากข้อมูลการคัดกรองสุขภาพ 9 ด้านของผู้สูงอายุ (Bluebook Application กรมอนามัย 2567) ได้แก่ ปัญหาด้านการมองเห็น การเคลื่อนไหว และปัญหาสุขภาพช่องปากจำนวน 1,325,643 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.1 (Bluebook 2568) จากข้อมูล HDC ณ เดือน กุมภาพันธ์ 2568

พบว่าผู้สูงอายุในจังหวัดสุโขทัย มีร้อยละของฟันแท้มากกว่า 20 ซี่ คิดเป็นร้อยละ 48.39 (ภาพรวมประเทศ 48.74)

- เป้าหมายของการดูแลสุขภาพช่องปาก: พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยส่งเสริมให้มีฟันแท้ไม่น้อยกว่า 20 ซี่
- นโยบาย: ธรรมนูญสุขภาพขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุโขทัย “แก่อายุมีคุณค่า ชราอย่างมีคุณภาพ” และดำเนินงานตามเป้าหมายการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยดูแลสุขภาพผู้สูงอายุทั้ง 4 มิติ ได้แก่ สุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม

ข้อดี:

1. การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ:

- จังหวัดสุโขทัยมีจำนวนบุคลากรสาธารณสุขจากโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่เพียงพอทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการดูแลสุขภาพ บุคลากรได้รับการฝึกอบรม และมีแนวทางการส่งต่อผู้ป่วยในจังหวัดอย่างเป็นระบบ

2. การเน้นการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยเน้นผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลาง

- การมุ่งเน้นที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีประชากรสูงอายุที่เพิ่มขึ้น และการบูรณางานผู้สูงอายุกับเครือข่ายภาคประชาคม

3. นโยบายที่มีความชัดเจน:

- การดำเนินงานสอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่มีเป้าหมายการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ ซึ่งประกอบด้วย สุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ทำให้มีการสนับสนุนด้านทรัพยากรและการจัดสรรงบประมาณที่ครอบคลุม

4. การบ่งชี้ปัญหาสุขภาพ:

- การติดตาม และรายงานข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์สุขภาพที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับนโยบายจาก ส่วนกลาง และService plan สาขาสุขภาพช่องปาก

อุปสรรค:

อัตราการโรคเรื้อรัง สุขภาพช่องปาก และภาวะของบุคลากรสาธารณสุข:

- ปัญหาสุขภาพที่พบมาก ได้แก่ โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง และภาวะพึ่งพิงของส่งผลกระทบต่อความครอบคลุมและมาตรฐานการดูแลผู้ป่วยผู้สูงอายุกลุ่มที่มีภาวะพึ่งพิง และกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ
- การดูแลและให้บริการด้านสุขภาพอาจยังไม่ครอบคลุม ในด้านการเข้าถึงบริการเฉพาะทางในบางพื้นที่ของจังหวัด

สรุป: การดำเนินงานทันตสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดสุโขทัยมีจุดเด่นที่น่าสนใจและมีขับเคลื่อนในการส่งเสริมสุขภาพช่องปาก และสุขภาพองค์รวม ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน และภาคีเครือข่าย

2. INPUT EVALUATION (การประเมินปัจจัยนำเข้า)

ทรัพยากรที่ใช้: (3M : MAN MONEY MATERIAL)

- บุคลากรและทันตบุคลากรจาก รพ.สต. และโรงพยาบาลแม่ข่าย ได้แก่ ทันตแพทย์ ทันตาภิบาล ผู้ช่วยทันตแพทย์ และทีมสหวิชาชีพ
- มีทันตบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมระยะสั้น และหลักสูตรหลังปริญญา โดยบุคลากรผ่านการพัฒนาทักษะในการจัดบริการทันตสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ และมีทัศนคติที่ดีในการดูแลผู้สูงอายุ
- ภาคีเครือข่าย: อบต. อบท., ชมรมผู้สูงอายุ/โรงเรียนผู้สูงอายุ, อสม. วัด ศาสนสถาน เช่น กิจกรรมเทศบาลเมืองศรีสัชนาลัย ใส่ใจประชาชน หรือโครงการไกรนอก call team
- มีงบประมาณสนับสนุน และงบประมาณจากท้องถิ่น และกองทุน LTC
- วัสดุอุปกรณ์และทันตกรรม: สื่อสอนการแปรงสีฟัน อุปกรณ์ชุดเย็บบ้านและชุดทำความสะอาดสะอาดช่องปาก Application “รักยิ้ม” SMART อสม. และนวัตกรรมในการดูแลสุขภาพช่องปากในชุมชน เช่น นวัตกรรมไม้นวดกระตุ้นต่อมน้ำลาย นวัตกรรมลูกประคบเย็น ผ้าอ้อมสำหรับผู้สูงอายุ

3. PROCESS EVALUATION (การประเมินกระบวนการ)

- การดำเนินงาน:
 - กิจกรรมชมรมผู้สูงอายุคุณภาพด้านสุขภาพผ่านเกณฑ์ทั้ง 4 กิจกรรม เช่น ชมรมผู้สูงอายุไกรนอก ชมรมผู้สูงอายุท้อ. ศรีสันาลัย ชมรมผู้สูงอายุตำบลลานหอย

กิจกรรมที่ 1 การให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้

- จัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของสุขภาพช่องปากและการดูแลแก่ผู้สูงอายุในชมรม
- ให้ข้อมูลเรื่องการใช้แปรงสีฟันและไหมขัดฟันอย่างถูกวิธี
- ให้คำแนะนำเกี่ยวกับโภชนาการที่ส่งเสริมสุขภาพช่องปาก
- สอนการฝึกนวดกระตุ้นต่อมน้ำลายและบริหารกล้ามเนื้อใบหน้า

รูปที่ 1 กิจกรรมให้ความรู้ผู้สูงอายุผ่านชมรมผู้สูงอายุ จากชมรมผู้สูงอายุตำบลลานหอย

กิจกรรมที่ 2 การตรวจสุขภาพช่องปาก

- จัดให้มีการตรวจสุขภาพช่องปากในชุมชนและชมรมผู้สูงอายุโดยเน้นการคัดกรองเชิงรุก
- ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้ารับการตรวจและรับคำปรึกษาจากทันตแพทย์

รูปที่ 2,3 ผู้สูงอายุเข้ารับการตรวจสุขภาพช่องปาก เป็นกิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุที่จัดทุกวันพฤหัสบดี
(ชมรมผู้สูงอายุตำบลไกรนอก อ. กงไกรลาศ)

กิจกรรมที่ 3 ฝึกแปรงฟันและทำความสะอาดช่องปาก

- สนับสนุนให้ผู้สูงอายุใช้แปรงสีฟันและยาสีฟันที่เหมาะสมกับสภาพช่องปาก
- ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ฟลูออไรด์และผลิตภัณฑ์เสริมอื่นๆ

การติดตามผลของการดำเนินกิจกรรม

รูปที่ 4 กิจกรรมฝึกแปรงฟันจากชมรมผู้สูงอายุตำบลลานหอย อ.ลานหอย

กิจกรรมที่ 4 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการคัดกรองช่องปาก

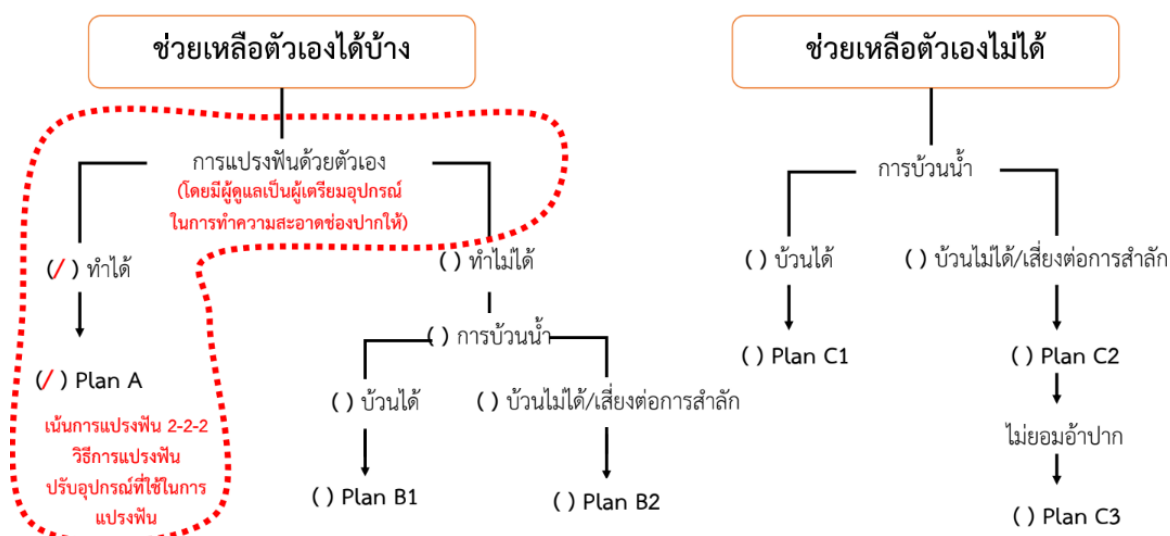
- คัดกรองสุขภาพ 9 ด้านผ่าน Smart อสม
- แอปพลิเคชัน “รักยิ้ม” คัดกรองสุขภาพช่องปากและขอคำปรึกษาจากทันตบุคลากร
- สนับสนุนให้อสม. หรือผู้ดูแลมีส่วนร่วมในการคัดกรอง

- ผู้สูงอายุกลุ่มเสี่ยงได้รับการดูแลตามแผนส่งเสริมสุขภาพดี
- o นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการงานทันตสุขภาพกับงานส่งเสริมสุขภาพด้านอื่นๆในชมรมผู้สูงอายุ

ชุมชนหรือเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุและผู้พิการ (Aged Friendly Community)

- o ในกลุ่มที่มีภาวะพึ่งพิง มีแผนการดูแลสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุที่พัฒนาด้วยทันตบุคลากรในพื้นที่ที่ผ่านการฝึกอบรม ภายใต้แผนงานทันตสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย (พ.ศ. 2557-2565)

ตัวอย่าง แนวทางการวางแผนดูแลสุขภาพช่องปากในผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง

แผนภูมิที่ 2 แสดงการดูแลสุขภาพช่องปากในผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง

แผนการดูแล	สถานะของผู้สูงอายุ	คำอธิบายแผนการดูแลช่องปาก
A	ช่วยเหลือตัวเองได้บ้าง แปรงฟันได้เอง	ผู้สูงอายุแปรงเอง เน้น 2-2-2
B1	ช่วยเหลือตัวเองได้บ้าง ไม่สามารถแปรงฟันได้เองแต่สามารถบ้วนน้ำได้	ผู้ดูแลแปรงให้ นั่งบนเก้าอี้/รถเข็น พักบ้วนน้ำบ่อยๆ
B2	ช่วยเหลือตนเองได้บ้าง ไม่สามารถแปรงฟันได้เองบ้วนน้ำไม่ได้ / เสี่ยงสำลัก	ผู้ดูแลแปรงให้ นั่งบนเก้าอี้/รถเข็น แปรงแห้ง ระวังสำลัก
C1	ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ บ้วนน้ำได้	ผู้ดูแลแปรงให้ แปรงที่เปียก(นั่ง/นอน) พักบ้วนน้ำบ่อยๆ
C2	ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ บ้วนน้ำไม่ได้/เสี่ยงสำลัก	ผู้ดูแลแปรงให้ แปรงที่เปียก(นั่ง/นอน)แปรงแห้งระวังสำลัก
C3	บ้วนน้ำไม่ได้/เสี่ยงสำลัก และไม่ยอมอ้าปาก	ผู้ดูแลสอดฟอนคล้ายกลั่นเนื้อรอบปาก/อุปกรณ์ช่วยอ้าปาก

- พัฒนานวัตกรรมกระเป๋าเยี่ยมบ้านทางทันตกรรม “เยี่ยมบ้านสุขสันต์เอาฉันไปด้วย”

นวัตกรรมกระเป๋าเยี่ยมบ้านทางทันตกรรม

“เยี่ยมบ้านสุขสันต์เอาฉันไปด้วย”

รูปที่ 5 นวัตกรรมในการเยี่ยมบ้าน สำหรับดูแลสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง

ด้านทันตบุคลากร

- ทันตบุคลาและบุคลาสาธารณสุข นักวิชาการ ได้รับการศึกษาต่อเนื่อง/ ฝึกอบรมเพื่อให้มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อการให้บริการผู้สูงอายุ
 - โครงการพัฒนาทันตบุคลากรในจังหวัดด้านทันตกรรมผู้สูงอายุ เช่น การดูแลสุขภาพช่องปากในผู้ป่วยกลุ่มพึ่งพิง การตรวจคัดกรองรอยโรคเสี่ยงมะเร็งและมะเร็งช่องปาก
- ทันตกรรมทางไกล (Teledentistry) และการใช้แอปพลิเคชัน”หมอพร้อม”ในการนัดหมายรับบริการทันตกรรม
- โครงการ “ Dentist at home” ในการจัดบริการผู้สูงอายุในกลุ่มที่มีภาวะพึ่งพิง โดย สสจ.สุโขทัย
- มีหลักเกณฑ์การเยี่ยมบ้าน ได้แก่ “I N H O M E S S S” ประกอบไปด้วย Immobility Nutrition Housing Other People Medication Examination Safety Spiritual Health Services

ข้อดี

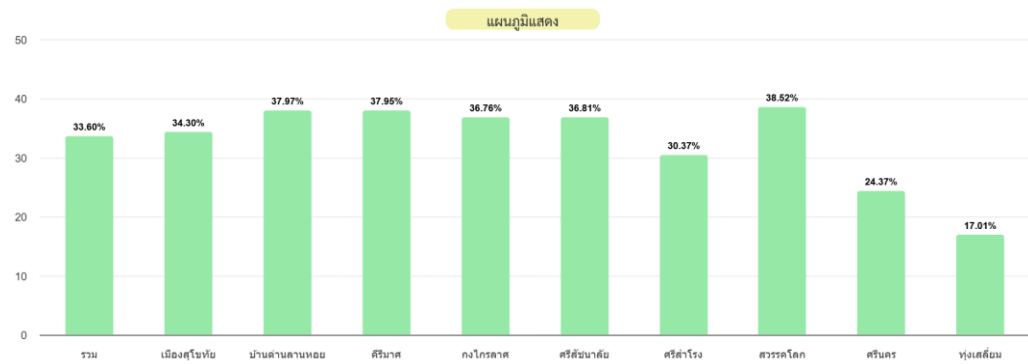
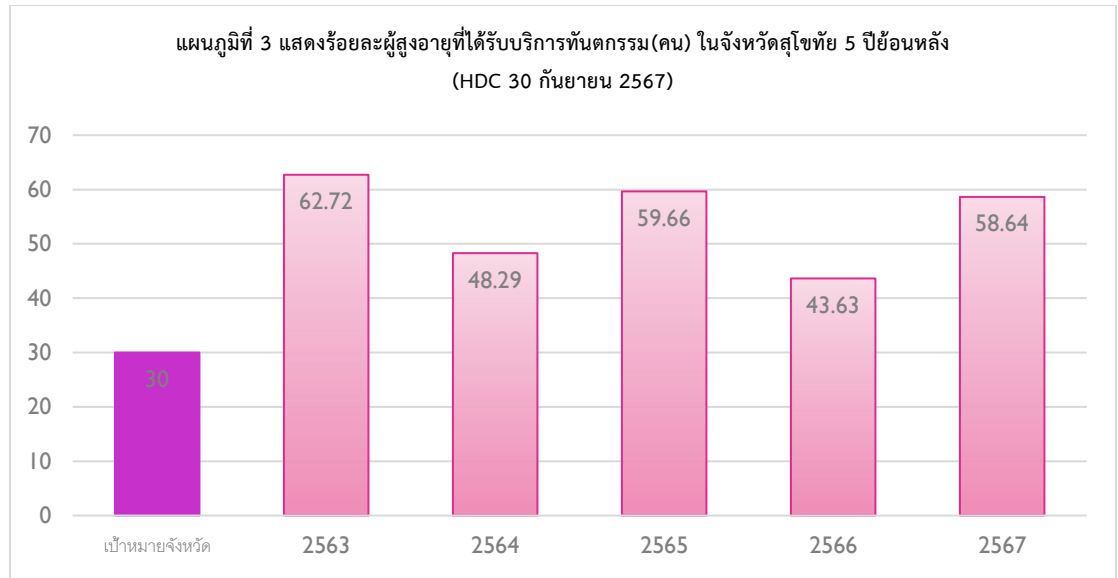
การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

- ครอบครัว, ชุมชน, ทีมหมอครอบครัวร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่
- สหวิชาชีพในการเยี่ยมบ้าน รพ. กงไกรลาศ รพ.บ้านด่านลานหอย ได้แก่ แพทย์เวชศาสตร์ครอบครัว ทันตแพทย์และทันตภิบาล เภสัชกร นักกายภาพบำบัด พยาบาลวิชาชีพ นักวิชาการสาธารณสุข นักโภชนาการ
- การมีส่วนร่วมขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายภาคประชาชน เช่น โครงการไกรนอก call team
- อุปสรรค:
 - ขาดช่องทางสื่อสารและเข้าถึงบริการอย่างต่อเนื่อง
 - ยังขาดการบูรณาการกับระบบบริการสุขภาพอื่นๆ อย่างชัดเจน
 - รพ.สต.บางพื้นที่ยังขาดทันตภิบาลหรือเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข

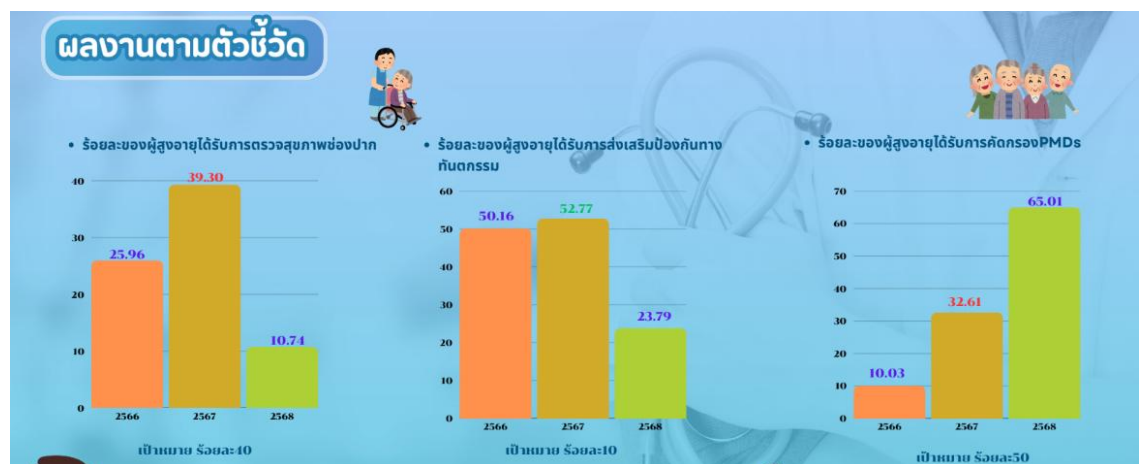
4. PRODUCT EVALUATION (การประเมินผลผลิต)

ผลลัพธ์เชิงปริมาณ:

- ตรวจคัดกรองผู้สูงอายุรวม 238 ราย
- ในชมรมผู้สูงอายุตำบลไกรนอก พบฟันผุ 87 ราย, หินน้ำลาย 120 ราย, ต้องการใส่ฟันปลอม 122 ราย

แผนภูมิที่4 แสดงร้อยละการใช้บริการ P&P ในกลุ่มผู้สูงอายุ เฉพาะเขตรับผิดชอบ (คน) (ใช้แบบความครอบคลุม) ค่าเป้าหมายร้อยละ 32

ผลลัพธ์เชิงคุณภาพ:

- ผู้สูงอายุ ผู้ดูแล อสม. มีองค์ความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพช่องปาก เช่น วิธีการตรวจช่องปากด้วยตนเอง เห็นความสำคัญของโรคทางระบบที่ส่งผลต่อสุขภาพช่องปาก ผ่านกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุ
- มีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการดูแลสุขภาพช่องปาก เช่น การให้คำปรึกษาทางไกล ช่วยให้ผู้ใช้สูงอายุเข้าถึงบริการและได้รับการติดตามสุขภาพช่องปากอย่างต่อเนื่อง

ผลกระทบเชิงระบบและกลไกการบริหาร:

- เกิดการมีส่วนร่วมของภาคี และเป็นต้นแบบในระดับจังหวัด เช่น ชมรมผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ศาสนสถาน
- บุคลากรได้รับการพัฒนาศักยภาพ และเพียงพอต่อการให้บริการส่งเสริมป้องกันรักษาฟันฟูสุขภาพช่องปากที่มีคุณภาพแก่ผู้สูงอายุ
- มีแผนบูรณาการกับสหวิชาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น
- ผู้สูงอายุได้รับการบริหารทันตกรรมเพิ่มขึ้นและลดปัญหาและความรุนแรงในช่องปาก

สรุป CIPP จังหวัดสุโขทัย

การประเมิน	สิ่งที่ได้จากการประเมิน
Context Evaluation 	● วิเคราะห์สถานการณ์สุขภาพและสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุ ○ ประเด็นช่องปากเป็นประเด็นที่พบว่าผู้สูงอายุมีความเสี่ยงมากที่สุด รองลงมาคือการมองเห็นและการเคลื่อนไหว (การคิดกรอง 9 ด้าน) ○ ปัญหาสุขภาพที่พบมากที่สุด คือ NCDs (HT, DM), โรคหลอดเลือดสมอง ● ประเด็นที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ○ ประชากรเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Complete Aged Society) 27.26 % ○ ร้อยละของฟันธรรมชาติมากกว่า 20 ซี่ เท่ากับ 48.38 (ภาพรวมของประเทศ 48.79) ○ มีระบบการส่งต่อ โรงพยาบาลแม่ข่ายรับการส่งต่อทั้งตอนเหนือ และตอนล่างของจังหวัด ได้แก่ โรงพยาบาล ● เป้าหมาย: ธรรมนูญสุขภาพ “แก่อายุมีคุณค่า ครอบอย่างมีคุณภาพ” แนวทาง 4 มิติ ได้แก่ สุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม (กระบวนพม.)
Input Evaluation 	● ทรัพยากร 3M Man Money Materials ○ กทันตบุคลากรและบุคลากรสาธารณสุขผ่านการอบรมในหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุ ○ เครือข่ายอบก. และภาคประชาชน เช่น ชมรมผู้สูงอายุตำบล โรงเรียนผู้สูงอายุ นักบริหารชุมชน ○ วัสดุอุปกรณ์และนวัตกรรม เช่น Application “รักยิ้ม” SMART อสม. นวัตกรรมไม้กวาดกระดุม ต่อมปากลาย นวัตกรรมลูกประคบเย็น ○ กองทุนท้องถิ่น กองทุน LTC

Process Evaluation

- ดำเนินงานการดูแลสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุผ่าน 4 กิจกรรม ได้แก่ ตรวจฟัน แปรงฟัน กับตศึกษา และเทคโนโลยี
- โครงการพัฒนากับบุคลากรในจังหวัดด้านทันตกรรมผู้สูงอายุ เช่น การดูแลสุขภาพช่องปากในผู้ป่วยกลุ่มพึ่งพิง การตรวจคัดกรองรอยโรคเสี่ยงมะเร็งและมะเร็งช่องปาก.
- โครงการ "Dentist at home" ในการจัดบริการผู้สูงอายุในกลุ่มที่มีภาวะพึ่งพิง โดย สสจ.สุโขทัย
- มีหลักเกณฑ์การเยี่ยมบ้าน ได้แก่ "I N H O M E S S S" ประกอบไปด้วย Immobility Nutrition Housing Other People Medication Examination Safety Spiritual Health Services

Product Evaluation

- ร้อยละการใช้บริการ P&P ในกลุ่มผู้สูงอายุ เฉพาะเขตรับผิดชอบ (คน) (ใช้แบบความครอบคลุม) ค่าเป้าหมาย ร้อยละ 32 (เกินค่าเป้าหมาย 33.47%)
- ผู้สูงอายุ ผู้ดูแล อสม. มีองค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก เช่น วิธีการตรวจช่องปากด้วยตนเอง เห็นความสำคัญของโรคทางระบบที่ส่งผลต่อสุขภาพช่องปาก ผ่านกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุ
- มีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการดูแลสุขภาพช่องปาก เช่น การให้คำปรึกษาทางไกล ช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าถึงบริการและได้รับการติดตามสุขภาพช่องปากอย่างต่อเนื่อง